

SŁOWIANIE NA ZIEMIACH POLSKICH W ŚWIETLE BADAŃ GENETYCZNYCH

Spór autochtonistów z allochtonistami w kwestii pochodzenia Słowian i ich obecności na ziemiach polskich wciąż wzbudza emocje. Spór ten wydaje się nadal nierozstrzygnięty. W ostatnich latach pojawiła się jednak możliwość wyjaśnienia tej niejednoznacznej kwestii. Badania genetyczne, bo o nich mowa, mogą sporo wnieść do badań nad etnogenezą Słowian, Polaków oraz nad obecnością ludów słowiańskich na ziemiach polskich. W Polsce niestety, badania te wciąż są na niedostatecznym poziomie. Brakuje zwłaszcza badań kopalnego DNA, czyli badań genetycznych zachowanych w ziemi szkieletów dawnych mieszkańców współczesnej Polski. W jednym ze swoich poprzednich artykułów [1] wspomniałem, że w obecnym 2014 roku ma ruszyć w naszym kraju wielki projekt badawczy mający na celu określenie DNA kopalnych szkieletów z czasów starożytnych i średniowiecznych. [2] Badania te mają dać odpowiedź czy na ziemiach polskich istniała i nadal istnieje ciągłość osadnicza od czasów starożytności i czy współcześni Polacy są w linii prostej potomkami starożytnych plemion zamieszkujących nasze ziemie. W niniejszym artykule pragnę pokrótce nakreślić co może wynikać z tych badań i w jaki sposób wpłyną one na spór prowadzony przez auto- i allochtonistów. Przedstawię również kilka wniosków, które już dziś możemy wysnuć na podstawie dotychczas przeprowadzonych badań genetycznych i innych. Skupię się tu na badaniach związanych z chromosomem Y przekazywanego w męskiej linii (tzw. Y-DNA). [3]

Na podstawie dotychczasowych badań wynika, że na podział współczesnych Polaków pod względem genetycznym na poszczególne tzw. haplogrupy, przedstawia się następująco: [4]

57,5% - R1a
12,5% - R1b
8,5% - I1
7,5% - I2
4% - N
3,5% - E1b
2,5% - J2
1,5% - G
0,5% - Q
0,5% - T

Z powyższego zestawienia wynika, że dominującą haplogrupą wśród Polaków jest **R1a**. [5] Dominuje ona również u innych narodów słowiańskich. W państwach azjatyckich łączy się ją z ludami pochodzenia aryjskiego, które mówią językami indoeuropejskimi z grupy satem, [6] a więc językami które wykazują dość wyraźne podobieństwo do języków słowiańskich. Bardziej szczegółowo opisałem to w artykule [Języki indoeuropejskie a genetyka](#). Na tej podstawie można łączyć haplogrupę R1a z językami słowiańskimi w Europie. Oczywiście jest, że dziś nie każdy nosiciel tej haplogrupy mówi językiem słowiańskim, są od tej zasady wyjątki. Podobnie rzecz się ma z innymi haplogrupami, jednak historycznie haplogrupa R1a związana jest właśnie z tą grupą językową. Również współcześnie dominacja R1a wśród większości narodów słowiańskich nie budzi wątpliwości. Zwłaszcza wśród tych narodów, które według autochtonistów zamieszkują odwiecznie etniczne słowiańskie ziemie. [7] Podobne tezy wynikają z badań genetycznych dra Krzysztofa Rębały, które w swym artykule pt.

[Genetyczna granica Słowian i Germanów](#) przedstawił Wojciech Józwiak. Na tej podstawie wysnuć można wniosek, że jeśli w VI w., jak twierdzą allochtoniści, doszło do ekspansji Słowian na ziemie polskie, to migrowali głównie ludzie przynoszący tu swój język. Migracja języka, czyli przyjmowanie języka przez miejscowych autochtonów (germańskich, italskich czy celtyckich) miałyby dużo mniejsze znaczenie.

Druga w kolejności to haplogrupa **R1b**. Dominuje ona właśnie wśród ludów germańskich, celtyckich i romańskich. W Polsce jest dość liczna, choć ginie w dominacji „słowiańskiej” R1a. Osobiście uważam, że R1b na ziemiach polskich pojawiła się w większej ilości dopiero od czasów średniowiecza. Przybyła tu wraz z licznymi osadnikami niemieckimi, a w mniejszej liczbie z osadnikami niderlandzkimi, francuskimi czy włoskimi. To samo tyczy się haplogrupy I1 związanej z ludnością germańską, przede wszystkim z północnoniemiecką i skandynawską. Jeśli przed szóstym wiekiem ziemie polskie zamieszkiwały ludy germańskie, celtyckie lub italskie, to haplogrupy R1b oraz I1 musiały być tu bardziej liczne niż dziś. Tym samym haplogrupa R1a musiałaby być nieobecna lub przynajmniej dużo rzadsza od tych pierwszych. Jeśli potwierdzą to wyniki badań, to racja będzie należała do allochtonistów.

Jeśli jednak badania wykażą, że większość stanowić będą szkielety o haplogrupie R1a, wówczas rację przyznać trzeba będzie autochtonom, którzy twierdzą, że Słowianie, a wcześniej ich bezpośredni biologiczni i językowi przodkowie są obecni w Europie Środkowej co najmniej od kilku tysięcy lat. Pozostałych haplogrup nie omawiam, gdyż nie mają one zasadniczego znaczenia w kwestii pochodzenia Słowian na ziemiach polskich.

Skuteczność badań genetycznych będzie miała miejsce nawet wtedy, gdyby nie łączyć haplogrup z językami. Wówczas to badania genetyczne dadzą odpowiedź na pytanie czy na ziemiach polskich istnieje ciągłość osadnicza od czasów starożytnych po dzień obecny. Można to ustalić na podstawie porównania DNA dawnych mieszkańców z DNA współczesnych Polaków. Jeśli DNA będzie takie same w przeważającym odsetku, wówczas między bajki będzie można włożyć koncepcje o masowym napływie Słowian lub jakiegokolwiek nowego ludu na ziemie polskie w VI w. Bezpodstawne będą wtedy tezy allochtonistów o wymianie etnicznej. Interpretacje niektórych archeologów o zmianie etnicznej na podstawie stwierdzonej pauperyzacji kultur materialnych będą bez pokrycia. Zubożenie kultur materialnych będzie trzeba interpretować innymi czynnikami, a nie wymianą ludności. To samo tyczy się nieustannych sporów językoznawców na temat pochodzenia nazw geograficznych, głównie rzek.

Powyższe wnioski wysnuć będzie można dopiero po gruntownym przebadaniu możliwie licznego, kopalnego DNA z czasów sprzed owego słynnego szóstego wieku. Jednak już dziś są pewne dowody świadczące o tym, że ludność słowiańska żyje na ziemiach polskich, a także na ziemiach wschodnich Niemiec dłużej niż od VI wieku. Na przykład niemieccy naukowcy odkryli w 2005 r. w okolicach miejscowości Eulau nad Soławą (niem. Eulau an der Saale) w Saksonii-Anhalt szkielety kilku osób, które zawierały haplogrupę R1a. [8] Osoby te łączy się z tzw. kulturą ceramiki sznurowej, a okres ich życia datuje się na około 2600 r. p.n.e. Saksonia-Anhalt to teren zamieszkały w średniowieczu przez Słowian. Również w jaskini Liechtenstein (niem. Liechtensteinhöhle) w górach Harzu w Dolnej Saksonii, na pograniczu terenów zamieszkiwanych dawniej przez Słowian znaleziono dwa męskie

szkielety o haplogrupie R1a wśród zbadanych piętnastu innych. Co ciekawe: 12 z nich zawierało haplogrupę I2b2, a tylko jeden R1b. [9] Szkielety datuje się na około 1000 r. p.n.e.

Innym dowodem przemawiającym za tym, że ludność o haplogrupie R1a nie przybyła do Europy Centralnej w VI w., a żyła tu wcześniej jest istnienie podgrup R1a, czyli tzw. subkladów. Na przykład subklad **R1a-L260** występuje w zasadzie tylko w Polsce, Czechach i na Słowacji. Świadczy to o stabilności zamieszkania na danym terenie przez tę samą genetyczną populację ludzką. Gdyby było inaczej, to subklad ten występowałby również w Europie Wschodniej, a więc tam skąd według allochtonistów mieli przybyć Słowianie. Chyba, że przed migracją w VI w. Słowianie zbadali swoje DNA i postanowili, że na zachód wemigrują wszyscy ci, którzy posiadają **R1a-L260**. Absurdalność tego stwierdzenia daje podstawy do przyznania racji autochtonistom. To samo dotyczy również subkladu **R1a-L664** występującego w zasadzie tylko na terenie Niemiec Wschodnich (głównie Meklemburgia-Pomorze Przednie), a więc na terenach gdzie ludność połabska dość długo zachowała swoją słowiańską tożsamość. Wyodrębnienie się wspomnianych subkladów miało miejsce na długo przed rzekomą szósto-wieczną migracją Słowian ze wschodu. Również najbardziej popularny wśród Polaków subklad **R1a-M458** daje podstawy do stwierdzenia autochtonizmu Słowian na ziemiach polskich. Co prawda występuje on również na terenie środkowej Ukrainy, jednak dominacja jego w Polsce i stosunkowo niewielka jego ilość na Ukrainie, daje podstawy do stwierdzenia, iż niemożliwe było, aby akurat znaczna większość ludności **R1a-M458** migrowała z dorzecza Dniepru na zachód. Zresztą szczegółowe badania pozwolą wyjaśnić, czy migracja miała miejsce ze wschodu na zachód (hipotetyczna migracja Słowian), z zachodu na wschód (kolonizacja Ukrainy przez Polaków) czy miała miejsce na długo przed VI wiekiem.

Również inne badania potwierdzają autochtonizm Polaków w ich obecnej ojczyźnie. Mam tu na myśli m.in. badania antropologiczne przeprowadzone przez prof. Janusza Piontka, które potwierdzają ciągłość zaludnienia na ziemiach polskich przed i po szóstym wieku n.e. [10] Profesor Piontek wykazał podobieństwo w budowie antropologicznej ludności kultury wielbarskiej, przeworskiej i czerniachowskiej do średniowiecznych oraz współczesnych Słowian. Badania profesora potwierdza dr Robert Dąbrowski. [11] W kwestii badań pochodzenia ludności przyznać należy pierwszeństwo naukowcom badającym ludzi, a nie naukowcom badającym materialne wytwory rąk ludzkich. Dlatego uważam za nadużycie, dokonywanie przez archeologów interpretacji w kwestii pochodzenia Słowian. Archeolodzy mają prawo, mogą i powinni wnieść swój wkład w kwestii badania etnogenezy Słowian, jednak ich głos nie może być dominujący.

Resztę w kwestii auto- lub allochtonizmu Słowian na ziemiach polskich wyjaśnią wspomniane na początku badania polskich naukowców. Należy mieć nadzieję, że utną one wreszcie spekulacje i niekończące się spory na ten temat, przyznając ostatecznie rację jednej z koncepcji.

Adrian Leszczyński
aleszczyński@interia.pl

- [1] http://www.taraka.pl/wenedowie_wandalowie_slowianie
- [2] <http://www.naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,397837,naukowcy-chca-zbadac-pochodzenie-wielkopolan.html>
- [3] http://pl.wikipedia.org/wiki/Chromosom_Y
- [4] na podstawie Eupedii: http://www.eupedia.com/europe/european_y-dna_haplogroups.shtml
- [5] <http://pl.wikipedia.org/wiki/R1a>
- [6] <http://pl.wikipedia.org/wiki/Satem>
- [7] Mam tu na myśli ziemie Słowian na północ od Bałkanów. Na Bałkanach bowiem Słowianie nie są autochtonami. Przybywali tam od V/VI w. sławizując miejscową ludność. Stąd rozbieżności między genami, a językiem u słowiańskojęzycznych narodów bałkańskich, zwłaszcza u tych zamieszkałych najbardziej na południu: Bośniaków, Czarnogórców i Macedończyków. Określenie „odwieczne słowiańskie ziemie” należy interpretować, jako co najmniej od początku naszej ery.
- [8] <http://www.pnas.org/content/105/47/18226.full?sid=4bd32359-4970-44f0-9269-fb27219be061>
- [9] http://en.wikipedia.org/wiki/Lichtenstein_Cave
- [10] <http://turystyka.wp.pl/title,Skad-wzieli-sie-Slowianie,wid,15566912,wiadomosc.html?ticaid=113287>
oraz <http://archeowiesci.pl/2008/11/12/od-kiedy-slowianie-zyja-nad-wisla-i-odra/>
- [11] http://www.statsoft.pl/Portals/0/Downloads/Zroznicowanie_antropologiczne.pdf